

שמעתא אליבא דהלכתא

גליון תי"ז | פרשת בא | תש"פ | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב'

שמעתא אליבא דהלכתא

האם יש איסור בבדיקה ע"י מטוטלת

א. רפואה ע"י איסורים במקום סכנה. ב. דרכי האמורי. ג. סגולות ולחשים. ד. לא ניכר איך מרפא. ה. לא ידוע אם מרפא. ו. לחש שאינו ידוע אם מרפא. ז. איסור עשיית קסמים וכשפים. ח. לא תנחשו. ט. לא תעונו. י. לחשוש שמרפא בדרך איסור. יא. להתרפאות באמצעות סגולות משום ונשמרתם.

פתיחה

בשנים אחרונות רבו השואלים האם מותר לפנות לבדיקות אצל מטוטלת וכדו' או שיש לחוש בהם מאיזה איסור. והנה ברפואה זו יש שני כלי איבחון עיקריים: א'. **בדיקה קינסיולוגית - בדיקת שריר**, בדיקה זו פועלת ע"י טבע הנפש, היות שהיא רוחנית לא שייך בה שכתה וניתן דרכה לגלות דברים מהעבר וההווה, וע"כ אפי' דברים שלפעמים המוח אינו מסוגל לגלות או לדעת, באמצעות שיטה זו ניתן לגלות ע"י מתח השריר המגיב להרגשת הנפש כתוצאת שאלות ששואל המטפל וכדו'. לצורך בדיקה זו נצרך קשר רגשי עם המטופל, וכפי שכל רגש אחר גורם לשינויים במתח השרירים הבדיקה עלולה להיות אינה מדויקת, ומ"מ היא עזר לכחן המטופל לטיפול הנצרך לו. בדיקה זו התגלה לפני שנים מועטות בדרך מקרה ע"י רופאים שעסקו ברפואת השרירים. **ב' מבדק מטוטלת**, הבודק אוהז בחוט דק ובקצהו דבר בעל משקל, המטפל מעלה שאלה ע"מ לגלות חולי שבגוף המטופל, והחוט נע ממזרח למערב או מצפון לדרום או בתנועה מעגלית לאחד משני הצדדים, ויש בזה סימן לקבוע תשובה חיובית או שלילית. אבחון זה הוא קדום בעולם הרבה שנים, ואין ידוע איך וכיצד נפוץ השימוש בו. ולפי נראה בדיקה זו פועלת ע"י מידע מהנפש כבדיקת שריר הני"ל. ויש עוד תרפיות אלטרנטיביות כמו מוח אחד וכדו'.

א. רפואה ע"י איסורים במקום סכנה

והנה אף אם נימא שיש איסור בטיפולים אלו מ"מ אם ליכא דרכא אחרית מותר להתרפאות בהם (כ"ז שאין חשש ע"ז) כמבואר בפסחים (כה). **ובשו"ע** (יו"ד סס"י קנה) שבכל מתרפאין במקום סכנה חוץ מע"ז. ועיי"ש שאם עכו"ם בא לרפאותו בלחש, מותר, והוא שלא ידע שמוזכר שם ע"ז. אבל אם יודע שמוזכר שם ע"ז, אסור, אפי' אם יודע שודאי ימוט. ואם הוא אפיקורוס, אפי' סתם לחש אסור, שודאי מזכיר שם ע"ז, ע"כ. וכ"ז במקום דאיכא איסור אבל בני"ד נראה דליכא איסור כלל וכמו שנבאר.

ב. דרכי האמורי

תנן **בשבת** (סו): יוצאין בביצת החרגול, ובשן שועל ובמסמר מן הצלוב משום רפואה דברי ר"מ, וחכמים אוסרין אף בחול משום דרכי האמורי. **ופרש"י** דרכי אמורי, ניוחש הוא, וכתב "ובחוקותיהם לא תלכו". ואמרו **בגמ'** אביי ורבא אמרי תרווייהו כל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי, והקשו שם הא אין בו משום רפואה יש בו משום דרכי האמורי והתניא אין שמשיר פירותיו סוקרו (וצובע אותם) בסיקרא וטונוהו בשלמא טונוהו באבנים כי היכי דליכחוש חיליה אלא סוקרו בסיקרא מאי רפואה קעביד כי היכי דליחזייה אינשי וליבעו עליה רחמי, ע"כ. ועי' **ברמב"ם** (שבת פ"י"ט ה"ג) שפסק כאביי ורבה והוא שיאמרו הרופאים שהוא מועיל. וכן הוא **בטשו"ע** (או"ח ס"א ש"א סעי' כז).

מבואר דכל שהוא לצורך רפואה אין בו משום דרכי האמורי, וכת' **המאירי** (שם ד"ה משנה) דהטעם דשרי על זה לא אמר הכותב ולא תלכו בחקות הגוים. ולכאוי' כוונתו כי כל שיש טעם בדבר אין משום לאו זה. וכן מבואר **ברשב"א** (שם ד"ה כל) **ובריטב"א** (שם ד"ה כל) דהטעם דשרי כי לא אסרה תורה אלא דברי בטלה שנעשים בלא שום טעם, ולפיכך אפי' דבר שאינו רטיה ולא תחבושת אם יש בו טעם לרפאות כסגולה או כיוצא בו מותר דאפי' לחשים שיש בהן ממש ומועילין לרפואה יש בהרבה מקומות בתלמוד שהן מותרין, ע"כ. וכ"כ **הר"ן** (שם ל: ד"ה כל). ובדרך זה מציינו **ברמ"א** (יו"ד ס"י קע"ח סעי' א) דכל שהוא לתועלת שרי והוא ע"פ **המהר"ק** (שו"ש פה), ועיי"ש שהוכיח יסוד זה מהכא דאמרו דכל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי. ולפי **הגר"א** (יו"ד ס"ה) החולק על המהר"ק צ"ל דכל מנהג שלהם אפי' שיש בו טעם אסור כי סו"ס שלהם הוא משא"כ רפואה דלא שייך להחשיבה כמנהג מחמת שהיא גילוח כי זה מדרכי הברואה כמ"ש **הר"ן בדרשותיו** (דרוש יב) "הדברים כולם פועלים בשני דרכים, אם פועל טבעי ואם פועל טהור, והפועל כסגולה גם הוא פועל בטבע, שהו שאמרו (ע"י הל"ך) כל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי". ועי' מש"כ בזה בס"ד בגליון ש"צ.

ג. סגולות ולחשים

ועי' **בשבת** (סו) דאמרי אביי ורבה כל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי, ודייקין הא אין בו משום רפואה יש בו משום דרכי האמורי. **ופרש"י** יש בו משום רפואה שנתית כגון שתיתית כוס ותחבושת מכה, אין בו משום רפואה כגון לחש שיש ניכר שיהא מרפא, ע"כ. ויש לעיין האם כוונת רש"י שיש בלחשים בהם משום דרכי האמורי כי אינו ברור שמרפאים, אבל אם תוצאת הרפואה ידועה לית לן בה (דאזלינן בתר התוצאה), או כל שהוא דרך לחש חשיב אינו ניכר דרך רפואתה ואסירא (דאזלינן בתר האמצעי).

והנה **במאירי** (שם) משמע כצד השני דכתב דכל שאינו מרפא מצד היקש טבעי או סגולה ידועה אלא מדרך חוק ונחשים המוניים אין זה אלא דרך ע"ז, והוא שאמרו כל שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי ר"ל שרפואתו נכרת כגון שתיתית סם ותחבושת מכה אבל הלחשים ומיניהם אסורים ואין צ"ל בצורות העשויות ע"פ משפטי הכוכבים שהם סרך ע"ז, ע"כ.

והרא"ש (שבת פ"ו סס"י ט) הביא דברי רש"י וכתב עליו דלא נהירא דלעיל בשמעתין איכא כמה לחשים שהיו עושין ומה שאמרו שאם אין משום רפואה אסור בעשה מעשה ואינו ניכר שיהא כלל כגון אילן שמשיר פירותיו שסוקרו בסיקרא. וכן פסק **הטור** (או"ח ס"א ש"א). נמצא לפי דבריו שלחשים אין בהם חשש כי ידועה שבאים לרפואה ולא נאסר אלא דבר שיש בו מעשה ואינו ידועה שבא לרפואה. וכן נקט **הר"ן** (שם). ועי' **בפתח הדביר** (או"ח שם) מש"כ ליישב אליבא דרש"י.

וכן **המהורה נבוכים** (חי"ג ס"א לו) יוצא שמותר לעשות כמנהגם אם הוא דבר שיגזור העיון הטבעי או שנתאמת בנסיון שדרכו להועיל. וכן **בתוספת יום הכיפורים** לבעל הכפות תמרים (יומא פג. ד"ה מ) כת' בדעת הרמב"ם דאיכא משום דרכי האמורי ברפואות סגוליות דוקא רפואות שהמצאיהם האמוריים מכה עובדתם כי ברפואה זו יש בה כוכב פלוני וכל כיוצא בזה ואין השכל מודה בהם די שבהם ממש דרך טבע, אבל רפואות שעלו ביד הרופאים מצד הנסיון וראו כי רפואה זו תועיל לחולי זה אף שלא ידעו דרך טבע איך היא מרפאה כתלית עשב על הנכפה שריא, ע"כ. **והרשב"א** (חי"א ס"א ט"ג) הקשה סתירה בדברי המורה על הא דכתב כל שחזינן מהנסיון שיש בו תועלת שריף עיי"ש. ועי' **בפתח הדביר** (או"ח ס"א ש"א סעי' טו) שסתירה זו היא לפי גרסתו, אולם בגרסאות שלפנינו ליכא סתירה בדברי הרמב"ם.

ולהלכה נקטו **הטשו"ע** (שם) כהרא"ש דדוקא אם עושה מעשה ואין ניכר בו שהוא משום רפואה, אסור, אבל כל לחש, מותר.

ד. לא ניכר איך מרפא

ומשמע מהרא"ש שבמקום דעביד מעשה בעינן נמי שתהא רפואתו נראית וניכרת, ולא סגי שידוע שהמטרה היא לרפואה. אולם יש לדחות דכוונת הרא"ש דבעינן שיהיה ידוע שהוא לרפואה אע"פ שאין ניכר הדרך שהוא מרפא. וכן מבואר **בב"י** (שם) שכת' שכדברי הרא"ש כתב **הר"ן** (ל: ד"ה כל) ושם מוכח דאין צ"ל בעינן שיהיה ניכר. אולם **הח"י** (ס"א ר"ה) תמה על הב"י כי חילוק גדול יש ביניהם דלפי הרא"ש בעינן שיהא רפואתו נראית וניכרת כגון שתיתית כוס ותחבושת מכה שמצד טבע העסמין פועל פועלותו משא"כ לדעת הר"ן. וכן תמה **המה"א** (חי"ו ס"א פ). מיהו **החכ"א** (כלל פט אות א) **והגר"ז** (שם פ"א) וכל כיוצא בזה ואין השכל מודה (ס"א טז). **והמ"ב** (ס"א ש"א ס"ק קה) ביאר כוונת השו"ע שהביא לשון הרא"ש שאם אין ניכר בו משום רפואה אסור היינו שאין ניכר שיהיה לרפואה. ומשמע שאם ניכר שהוא לרפואה סגי, וכתב שם דאם יאמרו היודעים שהוא לרפואה מצד הסגולה הוי כניכר. ומבואר דס"ל דלא בעינן שיהיה רפואתו נראית וניכרת, אלא כל שידועים שבא לרפואה שרי.

מתנה יוצא דרש"י סתם לחש אסור למעט המוזכרים בשי"ס להיתר, אבל להרא"ש ודעימיה והכי קיי"ל סתם לחש מותר כי החזקין מועילים לרפואה ודבר שיש בו מעשה שרי אם ידוע שהוא לרפואה. וכן מבואר **במ"ב** (שם) דאף אם שיאמרו היודעים שהוא לרפואה מצד הסגולה הוי כניכר.

המשך בעמ' הבא

פניני הלכה

המברך ברכת מעין ג' האם יענה על דברים שבקדושה

א - כתב **האורחות חיים** (הל' ברכת המזון אות נ"ג) - ויש שואלין אם יכול לשאול בה מפני הכבוד או מפני היראה כדן ק"ש, או דינה כתפילה, וכתב הבעל השולחן מסתברא דינה כתפילה, מה תפלה אין מתפללין אותה אלא במקום אחד ובעמידה כך ברכת המזון אין מברכין אותה אלא מיושב, משא"כ בק"ש שיכול לאומרה מהלך מעל לבבך ואילך. ע"כ. וכן איתא **באבודרהם** (הל' ברכת המצויא). והבואו דבריהם

בב"י (ס"א קפ"ג) **ובד"מ** (שם ס"ק ד).

ולדינא כתב **המחבר** (שם ס"ח) - לענין לשאול בברכת המזון מפני היראה או מפני הכבוד, יש מי שאומר שדינו כתפלה.

וסתם ולא פירש מה הדין לענין עניית דברים שבקדושה, האם אף לענין זה דין ברכת המזון כתפלה דאינו פוסק לא לקדיש ולא לקדושה אלא ישתוק ויכניז למה שאומר השליח ציבור ויהא כעונה, וכמבואר בשו"ע ס"י ק"ה ס"ז. או דלענין עניית דברים שבקדושה דינה כברכות ק"ש דמפסיק לקדיש ולקדושה ולברכו אפי' באמצע הפרק כמבואר בס"י ס"י ס"ג [ועיינן שם במשני"ב ס"ק ג].

ומצינו **בערך השולחן** (ס"א קפ"ג ס"ק א) שאחר שהביא דברי האורחות חיים והאבודרהם, כתב - ולפי"ז הי"נ אין לענות איש"ר וקדושה בברכת המזון. וכיוצא"כ כתב **בחסד לאלפים** (ס"א קפ"ג ס"ו) - לענין לשאול בברכת המזון מפני היראה ומפני הכבוד דינו כתפילה, ומינה שאין לענות אפי' קדיש וקדושה. וכ"כ לדינא **הבן איש חי**

(ש"ר פרשת חקת ס"ג) **וכף החיים** (לגרי"ח פלאגי צ"ל - ס"א כ"ה ס"ב).

והבואו דבריהם בכף החיים לגרי"ח סופר צ"ל - ס"א קפ"ג ס"ק מ"ה).

אולם **החזון איש** (ס"א כ"ח ס"ק ג) כתב על דברי המחבר דאפשר דלא החמיר אלא לענין לשאול שלום ולהשיב, אבל לענין קדושה וברכו באמצע הפרק, ואמן בין הפרקים, לא חמירא בהמ"ז מברכות ק"ש.

אלא דמאחר דמדי ספק לא יצאנו, ודעת כמה פוסקים דדין ברכת המזון כתפלה אף לענין עניית דבר שבקדושה, נראה דשוב ועל תעשה עדיף.

ב - ויל"ע אי ברכת מעין שלש דינה כברכת המזון לענין זה, או דקילא טפי.

דהנה **הרמב"ם** (פ"ד מהל' ברכות ה"א) כתב - כל המברך ברכת מזון או ברכה מעין ג' צריך לברך אותה במקום שאכל, אכל כשהוא מהלך יושב במקום שפסק ויברך, אכל שהוא עומד יושב במקומו ויברך וכו', ואם בירך כשהוא עומד או כשההלך יצא ידי חובתו, ולכתחילה לא יברך ברכת המזון ולא ברכה מעין ג' אלא כשהוא יושב ובמקום שהלך. עכ"ל. הרי דס"ל דדין ברכת מעין ג' כדן ברכת המזון.

אולם **הר"ף** (פסחים ב:) **והרא"ש** (שם פ"י ס"א ו) נקטו לדינא דדוקא פת ומיני דגן טעונים ברכה במקומם. **והרשב"א** (ברכות ג:) ס"ל דוקא פת טעונה ברכה במקומו.

והמחבר (ס"א קע"ח ס"ה, וכן הוא בס"י קפ"ד ס"ג) כתב לדינא - ל"א ששבעת המינים טעונים ברכה לאחריהם במקומם, וי"א דדוקא מיני דגן. וכתב הרמ"א - וי"א דדוקא פת לבד.

ובס"י קפ"ג אחר שכתב בס"ט דצריך לישב בשעה שמברך ברכת המזון, בין אם היה הולך בביתו כשאל או עומד או מיסב, כשמגיע לברך צריך לישב כדי שיכול לכוון יותר. כתב בס"י - וי"א שגם ברכת מעין ג' צריך לאומרה מיושב.

ז. לחש שאינו יודע אם מרפא

והמרמב"ם (שבת פ"ט הי"ג) שפסק כאבי רבא "והוא שיאמרו הרופאים שהוא מועיל" מבואר שמותר דוקא אם ידוע שמרפא, ובספק י"ל דס"ל דאסור משום ספק תורה לחומרא, אלא דשמא יש לדחות דכתיב כן משום שבלא"ה יש לחוש משום הוצאה.

אולם במעשה רוקח (שם) כתב דנראה שהרמב"ם מפרש כל שהוא משום רפואה היינו שיש עליו הסכמת הרופאים שמועיל, ע"כ. **ובמורה נבוכים** (חי"ג סי' ל"ג) הביא דמה שהתירו במסמך הצלוב כ"י היינו כ"י בדברים אלו בזמן ההוא היו חושבים בהן שהוציא אותם הנסיון והיו משום רפואה. **והרשב"א** (חי"א סי' ת"ג) ביאר אף בדעת הרמב"ם שאפ"י כל האנשים שאומרים שנתנסה הענין ההוא מותר, ע"כ. ויעוי **ברשב"א** דלהלן שכת' דלחשים שאין אנו יודעין אם יש בהן משום רפואה שרו.

אלא דעני **בארחות חיים** (ה"ל ע"ז אות ז') בשם **הרשב"א בתשובה** (שם סי' קס"ז ותתכ"ח) שכת' על צורת אריה בלא לשון חרות על טס כסף לרפואה, דאפי' עשאה ישראל אין איסור עשייה לפי שאין בשמירת עולין דמות אריה עומד לבדו וכמו כן ליכא משום דרכי האמורי כי כל שלא נאסר **בשבת** (ש"ס) באותם המנינים בדרכי האמורי מותר לעשותם לרפואה ואפי"פ שלא נודע לנו בבירור אם יש בו משום רפואה לפי שאין הסגולות נודעות לנו והביא ראיה לדבר, ע"כ. והביאו **הבדק הבית** (ו"י"ד סי' קמ"א) וכתב ע"ז דאני מצאתי בתשובת חכמי קטאלוני"ה האחרונים שהרשב"א הושג מחכמי דורו על היתר צורה זו וחזר בו, ע"כ. **והכנה"ג** (ו"י"ד סי' קע"ט) יצא להסתפק אם מה שהושג הוא דוקא בהיתר עשיית צורה, אבל במ"ש שאין בו משום דרכי האמורי לא הושג, ע"כ. אולם מבואר לעיל **מהרשב"א** דכל שאינו כתוב בחז"ל שיש לחוש לא חיי' כלל משום דרכי האמורי וכדבריו מבואר **בסמ"ג** (לאוין נ"י ע"ד) הביאו **הב"י** (ו"י"ד סי' קע"ח) ומשמע דס"ל (לבי"י) כוותיה, וא"כ משמע כצד הראשון של הכנה"ג. ועי' **בדרכ"ת** (סי' קע"ט סי' ק"ד).

ז. לחש שאינו יודע אם מרפא

ועי' עוד בחי' **הרשב"א** (שבת שם ד"ה כל) שאפשר דאפי' בלחשים שאין אנו יודעין אם יש בהן משום רפואה אם לאו, מן הספק מותרין ולא אסרו אלא אותן שהן בדיקין ודבר רובא פשוט משום רפואה, וכן נרא' שפירשו בתוס'. וכן נקט **הריטב"א** (שם). וכ"כ **הר"ן** (ל' ברי"ף ד"ה כל) וש"ס כתי' "אלא שראיתם לה"י **וינה** (שערי"ת ש"ג אות קד) שחשש בכל קמיע שאינו מומחה".

ובשו"ע (או"ח שם) פסק דכל לחש מותר ולא אסרו אלא בדברים שבדקם ואינם מועילים. ויש מי שחשש בכל קמיע שאינו מומחה משום דרכי האמורי, ע"כ. ועי' **בבאה"ג** שדעה הראשונה היא שיטת הרשב"א. וכת' **המ"ב** (סי' ק"ב) בשם **הלבו"ש** אפי' אי עדיין לא אתמאי ואין אנו יודעין שמרפאין אפי"ה מותר בחול דכיון שיש לחשים שמרפאים אמרינן שמא ג"כ בזה ירפא והוי קצת כמו ניכר כיון שרגילות שהלחשים ירפאו, ע"כ. ועיי"ש (סי' ק"ב) בשם **הגרי"א** שמתמה על שיטת ה"ש מי שחושש דהא במתניתין דדוקא בשבת אסור משום הוצאה. ו**בלבו"ש** נחלק ליישב. ואם החולה הוא דבר שיש בו חשש סכנה נראה דלכו"ע שרי בכל גווני, ע"כ. ובני"ד נראה דאין לחוש אף מחמירים כי טיפולים אלו לפי עדות אנשים מועילים.

ז. איסור עשיית קמעים ולשפים

אלא דאמתי יש לדון האם יש בזה משום איסור קמטים דכתוב **בשמות** (פ"ב פס' י"ז) "מכשפה לא תחיה". ונא' **בדברים** (פ"ח פס' י') לא ימצא בך גווי קוסם קסמים וגו'. וכת' **הרמב"ם** (ל"ית לא וה"ל ע"ז פ"א הי"ח) היא שהזהירו מלקסום, כלומר שינעו כח הדמיון במין מן ההנעה, כי אלו בעלי הכחות כולם המגידים מה שיתחדש קודם היותו אמנם יתאמת להם זה בהיות כח הדמיון מהם חזק ודבריהם מותקיימים ברוב, וא"ל א"ל מאלו בעלי הכחות הדמיונית מבלתי שיעשה מעשה ופעולה א"ל מהפעולות יניע בה כחו ויוצא לאור פעולתו, ע"כ. והביאו **הטור** (רס"י קע"ט). וביאר **החינוך** (מצוה תק"ט) שהכונה בזה שמתוך ההתבודדות והקביעות החזק והתפשטות כל המחשבה מכל עניני העולם הגופני תתערב נפש עם הרוחנים הקולטים העתידות הקרובות, ע"כ. **והסמ"ק** (מצוה קמ"ג) נקט שהם עונים ע"י שדים או השבעות. ועי' **ברמב"ן** (דברים שם) **ובאבן עזרא** (שם).

ועי' עוד **החינוך** (מצוה תק"א-ג) שכתב שלא נשתדל בכל מעשה כשוף כלל. וכן שנמנעו מלעשות השבעות על שום ענין, וזה הענין הוא שיאמרו אדם דברים ויאמר בל"ה שאותם הדברים יועילו או יזיקו לאחד מכל הענינים, ועל זה נאמר, לא ימצא בך גווי וחובר חבר. (ועי' **בא"מ**, ו"י"ד ח"ט סי' מ"ח) שכת' שמותר לעשות הינאטמים אי אין בזה ענין כשוף כי הוא ענין טבעי שיש כח לאיזה אנשים להשפיע על אנשים חלושי העצבים וכדו', עיי"ש].

ומבואר שכל האיסור הוא בקמטים העתיד אבל בלא"ה ליכא איסור. וכן מבואר **במאירי** (סנהדרין סח), **בסמ"ק** (מצוה קמ"ג), **בארחות חיים** (ע"ז אות ט"ז) ועוד. ולפ"ז בני"ד אין לחוש, בפרט ששיטת אלו אינם בכלל מעשה קמטים המבוארים לעיל. ויעויין עוד **בתורה"ד** (פ"ב פס' ס"ז) שנקט שמי"מ האיסור הוא על העושה כשפים אבל לשאול מכשפים לא מצניא איסור מפורש בדבר, דשואל אוב וידעוני דזהירה תורה עליהם, נר' דוקא אוב וידעוני דאינון חמירי טפי, ואין בזה אלא משום "תמים תהיה" וכיון שאין זה איסור ממש במקום חולי יש להקל, ובתנאי ששואל עכו"ם דאלי"ה איכא משום לפני"ע. וכן הביא **הרמ"א** (ו"י"ד סי' קע"ט סעי' א'). אולם **הש"ך** (סי' ק"א) בשם **המהרש"ל** כתי' דאסור לחולה לשאול בקוסמים ומכשפים היכא דליכא סכ"נ. ו**בנחלת שבעה** (סי' ק"ע) דחה דברי המהרש"ל. **ובשבת הלוי** (חי"ג סי' ק"ב) מצדד להקל. ועי' **במהריק"ש** (סי' קע"ט), **בפת"ש** (סי' א') **ובדרכ"ת** (סי' א').

ח. לא תנחשו

ויעויין **בסנהדרין** (ס"ה). ת"ר מנחש זה האומר פתו נפלה מפיו מקלו נפלה מידו בנו קורא לו מאחריו עורב קורא לו צבי הפסיקו בדרך נחש מימינו ושועל משאמלו. **ופרש"י** - צריך לדאג היום מהזיק. נחש בא מימינו או שועל משאמלו - סימן רע הוא לו. כו', ע"כ. וכן פסק **הרמב"ם** (ע"ז פ"א הי"ד). ועיי"ש (ה"ס"ט) שכל דברין אלו הם שקר וכזב. וכן הביא **הר"ן** (שם) בשם **ה"ר דוד ז"ל** דסיים "אבל **הרמב"ן** ז"ל הסכים שאף במה שנאסר משום נחש אין אסור אלא שאלו בהם אבל לעשות כנגדן אין לנו. וכן נראה נכון". ועי' **בסמ"ק** (לאוין ק"ל) שכת' ע"פ הגמ' **בחולין** (צ"ה) שאע"פ שאין נחש יש סימן. וכן הביא **הרמ"א** (ו"י"ד סי' קע"ט סעי' ב-ד). ולמעשה נ"ד אינו שייך לאיסור זה כי נחוש הוא קבלת סימן משמים בדרך רמז, והכא הו"ל גילוי מידו ע"י הנפש.

ט. לא תענינו

איתא **בסנהדרין** (ס"ה). ת"ר "מעונן" (ויקרא פ"ט סי' כ') ר' שמעון אומר זה המעביר שבעה מיני זכור על העין, וחכ"א זה האוחז את העינים ר"ע אומר זה המחשב עתים ושעות ואומר היום יפה לצאת וכו'. **ובתורת כהנים** (קדושים פרשת א) תניא לא תעוננו אלו אחוזי עינים. ועי' **טור** (סי' קע"ט) שהביא להלכה כר"ע. וביאר **הב"י** דמפרש הטור דלא לאפילוגי על חכמים אתא אלא לאוסופי עלייהו ולומר דמחשב עתים ושעות נחש בכלל מעונן הוא. וכן נר' שהוא דעת **הרמב"ם** (ע"ז פ"א הי"ח). ומבואר שיש בזה שתי איסורים איסור אחיזת עינים ומחשב עתים ושעות. והארכנו עוד בענין איסור אחיזת עינים בגליון קי"א. מעתה לא שייך לאסור בני"ד כי אין מטרת הבדיקה לדעת עתידות או חשיבת עתים, ואין בזה משום מעשה כשפים ואחיזת עינים. וכן שמענו בשם **הגריש"א זצ"ל** וכן הובא בשמו בכמה מקומות (ויש שפרסמו בשמו לאסור). וכן שמענו שנקט להתיר **הגרי"ש אולמן זצ"ל** (נאב"ד מדינת עילית), וכן נקטו **הגרי"מ שטרן שליט"א** (אמרי יעקב אה"ע סי' רצ"ב), **בעל השבט הקהתי** (כי אבי ה"ר רפא"ל בהסכמות) ועוד מחשובי הפוסקים. ועי' **בשבת הלוי** (שם) שכתב בנידון דומה דבכל אופן טוב שלא ללכת אחרי דברים כאלה, וכעין שכי' רמ"א או"ח סי' תרס"ד להיות תמים. א"כ יש משום חולי ולא מצא הדרך לרפוי בדרך גרילה.

י. לחשוש שמרפא בדרך איסור

עי' **בשו"ע** (ו"י"ד סי' קה"ט א') שכל שחולה מותר לו להתרפאות מעכו"ם ע"י לחש, והוא שלא ידע שמזכיר שם ע"ז. אבל אם יודע שמזכיר שם ע"ז, אסור, ע"כ. ומבואר שמספק כל חיי' שעושה שמזכיר ע"ז.

ועי' **בשו"ת פני אהרן** (ו"י"ד סי' א') שרפואת של חכמי הרפואות אף אם אנו יודעים אם נולדו והמצאיו מן האמוריים אין לנו לחוש. והביאו **הדרכ"ת** (סי' קע"ט סי' ו') ועיי"ש (סי' ק"ד). **ובפתח הדביר** (שם) כתב דהטעם דלא חיי' דלמא המה מדרכי האמורי שיסודם ממעשה שפים כנ"ל, וישב ע"פ **הרמב"ם** (ע"ז פ"א הי"א) שכל מה שאסרה תורה מעניני כישוף מעונן ומנחש וחובר חבר ושואל אוב וידעוני, כולם עניני התול ושקר וכזב וא"כ היכא דמרפאה ודאי שאינה מהם (ועי' בזה לעיל אות ח'). וכן הוא **בבנין ציון** (שם). **והרשב"א** (חי"א סי' ת"ג) צידד ליישב קושייתו של הרמב"ם הנ"ל דאולי יש דוק במה שאמר חז"ל נאמין סיומא לעשות מעשה מצד מה שהתירו ונתאמת להם לסגולה, ע"כ. אולם מבואר לעיל שההכרח שלו לכתוב בו אליבא דהרמב"ם היא לפי גרסתו בדבריו כנ"ל. ועי' **בתוספת יוה"כ** לעיל שיישב דברי הרמב"ם באופן אחר. ויעוי' **באלף לך שלמה** (ו"י"ד סי' רט"ז) שאיסור זה אינו רק אם ידענו שזה הוי דרכי האמורי מתחלה אבל אם לא ידענו אין איסור מספק, וכן הוא **בדרכ"מ** (ו"י"ד סי' קע"ט) בשם הר"ן.

יא. להתרפאות באמצעות סגולות מושלם ואשמרתם

כתב **הרשב"א** (חי"א סי' ת"ג) דמי שהשיגו החול' אינו סומך על הנס שלא לשאול ברופאים ולהתעסק בדברים המועילים, ובגדר זה נכנסו כל דרכי הרפואות אפי' מה שמועיל בסגולה מן הסגולות, ע"כ. ועי' **בבאר יצחק** (או"ח סי' ט"ז ד"ה ועכ"פ) שאע"פ שאסור לחלל שבת עבור ספק סגולה, מ"מ בחול ודאי חייב להשתדל גם אחר ספק רפואה בסגולה מחמת מ"ע דונשמרתם.

מ. סקנא רדינא

העולה לדינא, מותר להשתמש בשיטות אלטרנטיביות כגון בדיקת מטוטלת ובדיקת שריר ע"מ לברר מחלה או קיימת ואין לחוש משום שימוש בכח הטומאה וכדו'. ויעשה כן אצל מטפל יר"ש. ומי"מ טוב להמנע מזה שלא במקום צורך.

ו**כתב הגר"א** (סי' קפ"ג סי' כ"ד) דהאי י"א הוא הרמב"ם, וכששתו שגם מעין ג' צריך לחזור למקומו ולישב שם ולברך.

וכתב המשני"ב (סי' קפ"ג סי' ל"ה) דלפ"ז בחמשת מיני דגן עכ"פ לכו"ע צריך להיות דוקא ברכה אחרונה שלהם בישיבה. ע"כ. ו**כתב בשה"צ** (סי' ק"ל) דאף דבסי' קע"ח סי"ה הביא הרמ"א עוד דעה דדוקא בפת, כבר כתב שם הגר"א (סי' ק"ל) שהעיקר כדעה האמצעית. וחז"ן דנח' הראשונים אי דין ברכת מעין ג' כדן ברכת המזון לענין לברך במקום אכילתו. והמחבר בסי' קע"ח וקפ"ד לענין לברך במקום אכילתו הזכיר דעת הרמב"ם אך תפס עיקר כדעת הר"י"ה והרא"ש. ואילו בסי' קפ"ג לענין לברכה מיושב סתם ד"א דיש לברך ברכת מעין ג' בישיבה, ולא חילק בין אם מברך על ז' המינים או על ה' מיני דגן [וביאר הגר"א דהא בהא תליא].

ולכא"ו כיון דדינא דהאורחות חיים הנוכח במחבר (סי' קפ"ג סי' ט"ח) דדין בברכת המזון לענין שאילת שלום כדן תפלה, הוא מכא הא דצריך לברכה מיושב. א"כ לענין ברכת מעין ג' מידי ספק לא יצאנו, וי"ל דשב ועל תעשה עדיף, ומש"ה לא יענה בברכת מעין ג' אפי' דברים שבקדושה. ועכ"פ בברכת מעין ג' על ה' מיני דגן דס"ל למחבר עיקר דדין ברכת מעין ג' שלהם לענין לברך במקום אכילתו כדן ברכת המזון.

ג - אלא ד"ל דמאחר דאף בברכת המזון אין דין עניית דברים שבקדושה מפורש בראשונים ובשו"ע, דעת החזו"א דאף ברכת המזון דינה כדן ברכות ק"ש לענין עניית דברים שבקדושה. א"כ בברכת מעין ג' די לנו להחמיר לעניית שאילת שלום כדן תפלה, אבל לענין עניית דברים שבקדושה י"ל דמצי ענתו.

ויעויין **במאמר מרדכי** (סי' ק"ד סי' ה') דכתב דברכה ארוכה קצת כגון ברכה אחרונה של שבעת המינים או ברכת אשר יצר ס"ל להרמב"ם (סוף פ"י מה"ל תפלה) דשרי להפסיק לקדיש או קדושה. וכן הוא נהג למעשה כשנזדמן לו לענות קדיש או קדושה בדרך מקרה באמצע ברכת אשר יצר. [ולדעת הרמב"ם דין ברכת מעין ג' על שבעת המינים כדן ברכת מעין ג' על ה' מיני דגן דבעינן דיברך במקום אכילתו].

ויעויין עוד בשו"ת **נשמת כל חי** להגר"ח פלאגי זצ"ל (חי"א סי' ט"ב) דכתב בסוף דבריו לדינא דלקדיש וקדושה וברכו עונה באמצע ק"ש וברכותיה, וכן כל כיוצא בהם כברכת ברוך שאמר ואשר יצר ומעין ג' וכדו'. עכ"ל. אע"פ שכתב להדיא בסוף תשובתו שם דברכת המזון אין לענות לקדיש וקדושה דהוי כתפלה. והביא דבריו **השדי חמד** בספרו מכתב לחזקיהו (או"ח סי' ו') ושבתם.

פניני מוסר

עניני שבת קודש

מעלת וקדושת השבת (ו)

ענין השבת שהיא מעין עולם הבא - "ועל ענין נשגב זה נאמר מעין עוה"ב יום שבת מנוחה. דכמו שמהות העולם הבא היא צדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה, כן הוא גם היעוד של שבת קדש. ככתוב "יאם תשיב משבת רגליך וגו' וקראת לשבת עונג וגו' אז תתענג על ה'".

דהנה כתב רמח"ל בריש מסילת ישרים, שתכלית יעודו של יהודי בעולמו הוא להשיג דרגת אז תתענג על ה', ומקום ההשגה הוא בעולם הבא בן עדין מקום שנהנים מזיו השכינה, אך... יש מקום להשיג השגה עילאה זו גם בהיות האדם בעולם הזה, וביותר ביום שבת קדש... דהיינו שיזכה ליהנות מזיו השכינה גם בעולם הזה, ושכרו בעולם הזה הוא חלק משכר העולם הבא... כי השבת היא המעין של עולם הבא".

(נתיבות שלום עמ' לז)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

ניתן להאזין לשיעורי הלכה מבעמח"ם שמענתא עמיקתא שליט"א בקול הלשון - טל': 6761* יש להקיש 3-3-1 שלוחה 65

ניתן לתרום דרך "נדרים פלוס" - יש להקיש: 1. קופות נוספות 2. הניכי ישיבות רמות ב' 3. גליון שמענתא עמיקתא

הגליון נתרם בעילום שם להצלחת התורם ומשפחתו - לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 0503-767-052

© שמענתא עמיקתא - להפצת הגליון במקום מגוריים או לימודכם נא לשלוח בקשה לדוא"ל: Amikta571@gmail.com דפים צבעונים 0107-631